

KASTAMONU İLİNDEKİ ÖLÜMLERİN NEDENLERİNE GÖRE DAĞILIMI (2018-2021)

Doç. Dr. Celalettin Duran*

Kastamonu Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Coğrafya Bölümü,
cduran@kastamonu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6864-5564

Dr. Zuhal Diler

zuhal_5252@hotmail.com, ORCID:0000-0002-0028-3085

Arş. Gör. Suat Yazan

Kastamonu Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Coğrafya Bölümü,
syazan@kastamonu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1398-3918

Öz

Bu çalışmada, Kastamonu il ve ilçe düzeyindeki ölümlerin, 2018-2021 yıllarındaki dağılımı incelenmiştir. Söz konusu yıllar, Covid-19 pandemi yılları (2020, 2021) ile bundan önceki iki yıla (2018, 2019) karşılık gelir. Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) verilerine göre Kastamonu ilindeki ölümler, Türkiye ortalamasının yaklaşık iki katıdır. TÜİK'in ölüm istatistiklerine ilişkin verileri; kaba ölüm hızı, ölüm nedenleri, kentsel ve kırsal yörelerdeki ölümlere ilişkin istatistikler Coğrafi Bilgi Sistemleri yardımıyla karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

Kastamonu, yaşlı nüfus oranının yüksek olduğu illerden biridir. Kaba ölüm hızı, Covid-19 pandemi yıllarında (2020-2021) belirgin olarak artmıştır. Bu artış, Türkiye ortalamasının üzerindedir. Kırsal nitelik taşıyan ilçe yerleşimlerinde, çok daha yüksektir. Kaba ölüm oranının en yüksek olduğu ilçe, Pınarbaşı (binde 22,7), en düşük olduğu ilçe ise Merkez'dir (binde 7,7). Covid-19 pandemisine karşılık gelen dönem (2020 ve 2021 yılları) ile bundan önceki dönem (2018 ve 2019 yılları) karşılaştırıldığında; 65 yaş üstü ölümlerin tüm ölümler içindeki oranlarında belirgin bir farklılık bulunamamıştır. Benzer durum, cinsiyete ve yerleşim yerine bağlı ölüm oranlarında da söz konusudur. Bununla birlikte, ölümlerin nedenlerine göre gruplandırıldığında, yıllar ve ilçeler arasında dikkat çekici farklılıklar vardır.

Anahtar Kelimeler: Ölüm, Ölüm oranları, Ölüm nedenleri, Kastamonu ilçeleri, Kastamonu

GEOGRAPHIC DISTRIBUTION OF DEATH IN KASTAMONU PROVINCE BY CAUSES (2018-2021)

Abstract

In this study, the distribution of deaths at Kastamonu province and district level in 2018-2021 was analyzed. These years correspond to the Covid-19 pandemic years (2020, 2021) and the two years before that (2018, 2019). According to Turkish Statistical Institute (TÜİK) data, the fact that Kastamonu has a mortality rate twice higher than Turkey's average. Statistics on crude mortality rate, announced causes of death, deaths due to Covid-19, suicide cases, deaths in urban and rural areas were compared by districts and years (2018-2021).

Kastamonu is one of the provinces with a high proportion of elderly population. The crude mortality rate in Kastamonu increased significantly during the pandemic years (2020-2021). This increase is higher than the average for Turkey. Crude mortality rates in rural district settlements are much higher. The district with the highest crude mortality rate is Pınarbaşı (22.7 per thousand) and the district with the lowest crude mortality rate is Merkez (7.7 per thousand). Comparing the period corresponding to the Covid-19 pandemic (2020 and 2021) with the period before (2018 and 2019), no significant difference was found in the proportion of deaths over 65 years of age in all deaths. Similar is the case for mortality rates by sex and place of residence. However, when grouped according to the causes of deaths, there are striking differences across years and districts.

Keywords: Death, Death rates, Causes of death, Kastamonu districts, Kastamonu.

1. Giriş

Coğrafyada ölüm konusundaki yayınlar sınırlı bir sayıya sahip olup, genellikle nüfusun gelişimi odaklı çalışmaların bir parçası olarak konu edilmiştir. Ülke nüfusunun değişimi (Birinci, 2017) ve demografik döngüsü (Yüceşahin, 2011; Can ve Avcı, 2021) kapsamındaki çalışmalarda, ölümler incelenmiş ve rakamsal olarak ortaya konulmuştur. Bununla birlikte ölümlere ilişkin tematik odaklı incelemeler de yapılmıştır. Sıcaklığa bağlı ölümler (Kolbüken ve Aytaç, 2020), turist ölümleri (Kervankıran, Çuhadar ve Ongun, 2020), boğulma üzerinden ölüm incelenmesi (Benek ve Özcanlı, 2015), kansere bağlı ölümler (Altuğ ve Kılçıkısız, 2020), Covid-19 ve yaşlı nüfus (Ek, İlhanlı ve Kahraman, 2020) gibi çalışmalarda ölüm çeşitli spesifik konu başlıklarının bir yansıması olarak ele alınmıştır.

Ölüm konusundaki çalışmalar, uluslararası literatür bağlamında incelendiğinde bir zenginlik göze çarpmaktadır. Bu bağlamda ölümler daha çok ilişkisel bir perspektif üzerinden incelenmiştir. Ölümler ile gelir düzeyi (Cristia, 2009), eğitim (Rostron, Arias ve Boies, 2010), iklim (Miljkovic, Miljkovic ve Maurer, 2018), obezite (Reidpath, vd., 2002), yoksulluk (Braveman ve Tarimo, 2002) gibi başlıklar arasında ilişki kurulmuş ve bu başlıkların ölümleri nasıl etkilediği üzerinde durulmuştur.

İl ve ilçe düzeyi gibi belirli bir mekânsal sınırlar gözeterek ölümleri inceleyen çalışmalar, özellikle yerel literatürde sınırlıdır. Bu bağlamda Şanlıurfa (Benek ve Özcanlı, 2015; Kolbüken ve Aytaç, 2020) ve Antalya (Kervankıran, Çuhadar ve Ongun, 2020) odaklı üç çalışmada, ölüm konusu iklim, turizm ve boğulma ile ilişkili olarak incelenmiştir. Uluslararası literatüre baktığımızda ise il ve ilçe düzeyinde ölümler genellikle çeşitli değişkenlerle ilişkilendirilerek konu edinmiştir. Buna göre Sparks ve Sparks (2009), ABD ilçelerindeki ölüm oranlarını ilçelerin sosyo-ekonomik kaynakların dağılımı ile ilişkilendirmiş; Yang, Noah ve Shoff (2015), ABD eyaletleri ve ilçelerindeki ölüm oranlarının komşu ilçelerin özellikleri ile ilişkili olduğunu savunmuş; Holt ve Lo (2008) ise Atlanta kentindeki ölüm oranlarının ırk ve kentleşme düzeyi ilişkisini araştırmıştır.

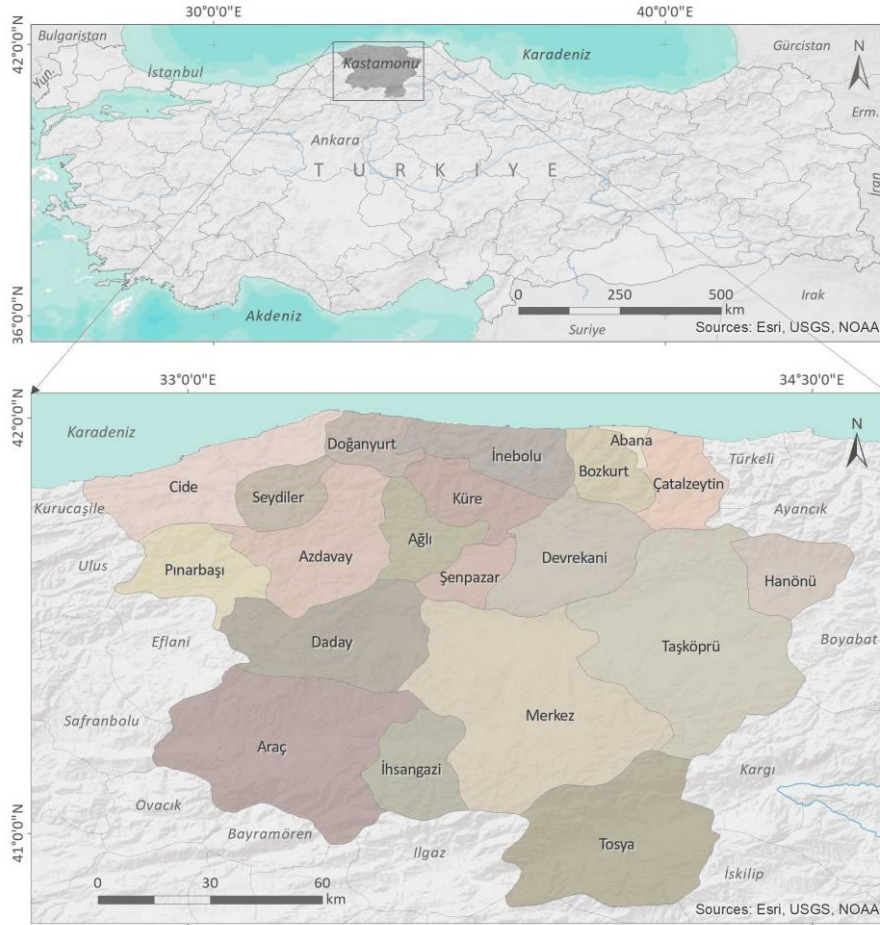
Türkiye'deki kaba ölüm hızı bir artış eğilimi takip etmektedir. 2018-2021 yılları arasında kaba ölüm hızı hızlı bir değişim göstermese dahi bir yükselme göstermiş ve özellikle 2020 ile 2021 yıllarında Covid-19 kaynaklı hızlı bir büyüme içerisinde olmuştur (Şekil 2). Kastamonu ise kaba ölüm hızı içerisinde Türkiye'de öne çıkan şehirlerden birisidir. Kastamonu'daki kaba ölüm hızı 2018-2021 yılları arasında Türkiye ortalamasının neredeyse iki katı şeklinde olmuş ve Türkiye ortalamasındaki gibi Covid-19 kaynaklı 2020 ve 2021 yıllarında bu oran yükselmiştir (Şekil 3). Bununla birlikte Kastamonu, yaşlı nüfus oranının fazlalığı bakımından da öne çıkmaktadır (Diler ve Özçelebi, 2023). Dolayısıyla Kastamonu ilindeki ölümler, Türkiye ortalamasından ayrılmaktadır. Bu ayrışma, ilçe düzeyinde bir incelemeyi olanaklı kılar. Her ilçenin fiziki çevre özellikleri ile sosyo-ekonomik ve kültürel koşullarının farklı bir yapıya sahip olması, ilçelere göre ölüm oranlarının değişken olmasını beraberinde getirir. Bu anlamda ilçelere göre ölüm oranlarının dağılımında bir mekânsal homojenlik ya da heterojenlik söz konusudur.

Ölümlerin mekânsal dağılımına odaklanan yerel coğrafya pratiği göz önüne alındığında, sınırlı sayıdaki yayının (Benek ve Özcanlı, 2015; Kolbüken ve Aytaç, 2020; Kervankıran, Çuhadar ve Ongun, 2020) aksine, bu çalışmada ilçe düzeyinde dağılım ön planda tutulmuştur. Kastamonu ili ve ilçelerindeki ölüm oranlarının mekânsal dağılımı, benzerlik ya da farklılıkta ölüm sebeplerinin etkisini belirlemek, bu çalışmanın amaçlarını oluşturur. Diğer bir ifade ile ilçelere göre ölüm oranları, mekânsal bir homojenlik ya da heterojenlik sergilemekte midir ve bu durum ölüm sebepleri ile nasıl bir ilişki içerisindedir. Çalışmanın il ve ilçe düzeyinde bir mekânsal ölçek üzerinden ölümleri ele alması, bir yandan bu çalışmanın ayırt edici yönüne karşılık gelirken, diğer yandan da mekânsal yaklaşımla il ve ilçe odaklı çalışmalar için teşvik edici olacaktır. Böylelikle bu çalışma ile hem ilçelere göre ölüm oranlarının mekânsal düzeni

ortaya konulurken hem de yerel coğrafya literatürüne ilçe düzeyinde ölümlerin mekânsal dağılımı üzerinden bir katkı sağlanacaktır.

2. Materyal ve yöntem

Çalışma alanı; Kastamonu ili idari sınırlarını içerir. İlin idari sınırları, 13108 km² yüzölçümüne ve Türkiye yüzölçümünün %1,7'sine karşılık gelir. Kastamonu ili, merkez ilçeyle birlikte toplam 20 ilçe idari bölüme ayrılmıştır. İlin kuzey sınırları, Karadeniz ile en uzun kıyı şeridinde sahiptir (Şekil 1).

Şekil 1. Lokasyon haritası

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2009 yılından itibaren Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi (MERNİS) veri tabanında yer alan ölüm verisi ile Sağlık Bakanlığı, Ölüm Bildirim Sistemi'nden elde edilen ölüm nedeni verisini kullanarak "Ölüm ve Ölüm Nedeni İstatistikleri" verileri yayımlamaktadır (TÜİK, 2023). Bu çalışmada da TÜİK'in 23 Şubat 2023 tarihli haber bülteninde yayımlanan, Ölüm ve Ölüm Nedeni İstatistiklerinin Kastamonu iline ait verileri kullanılmıştır.

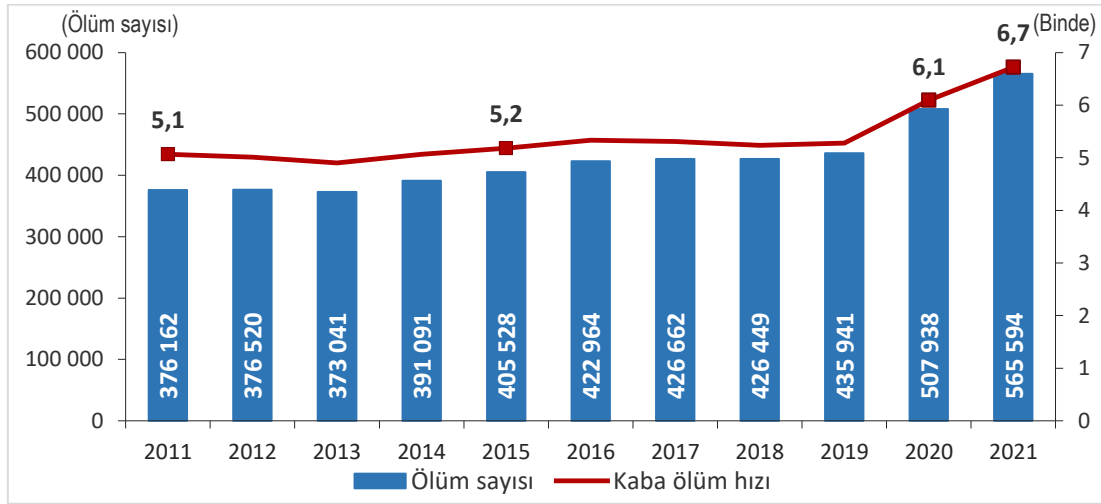
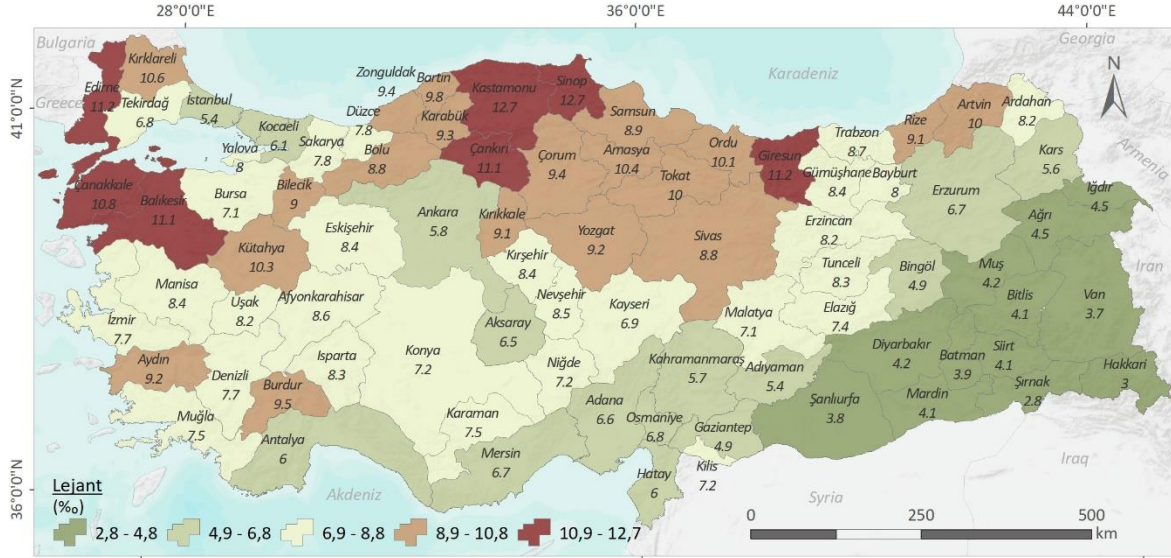
Kastamonu ili ve ilçeleri düzeyinde, 2018-2021 yıllara ait kaba ölüm hızı verileri, karşılaştırma amaçlı olarak seçilmiştir. Söz konusu dört yıl, Covid-19 pandemi dönemi (2020, 2021) ile öncesine dönem (2018, 2019) arasında karşılaştırma yapma imkânı sağlar. Kaba ölüm hızı, bin kişi başına düşen ölümlerin sayısını ifade eder. Ölüm sayısının, mevcut ortalamaya bölünüp bin ile çarpılmasıyla bulunur. Kaba ölüm hızı, yıl ölçeğinde üretilir.

Bu çalışma kapsamında kullanılan veriler, TÜİK veri tabanlarından elde edilen verileridir. Bu veriler; Türkiye’de, Kastamonu’da ve ilçe düzeyinde kaba ölüm hızları, ölümlerin nedenleri, Covid-19 nedenli ölümler, ileri yaş gruplarındaki ölümler, cinsiyete göre ölümler ve intihar nedenli ölümler olarak tasnif edilmiştir. Ayrıca, Kastamonu il ve ilçeleri düzeyinde seçilen yıllara göre ölüm nedenleri, ölen kişi sayılarının oransal düzeyleri incelenmiştir. Bunun yanında çeşitli başlıklara ilişkin veriler, TÜİK tarafından gizli tutulmakta ve paylaşılmamaktadır. Elde edilen veriler, Coğrafi Bilgi Sistemleri yardımıyla (ArcGIS 10.5 yazılımı) mekânsal görselleştirme ve grafikler oluşturularak kartografik hale getirilmiştir. Çalışmada yer verilen tablo ve grafiklerin tamamı, TÜİK’in resmi verilerinden elde edilmiştir.

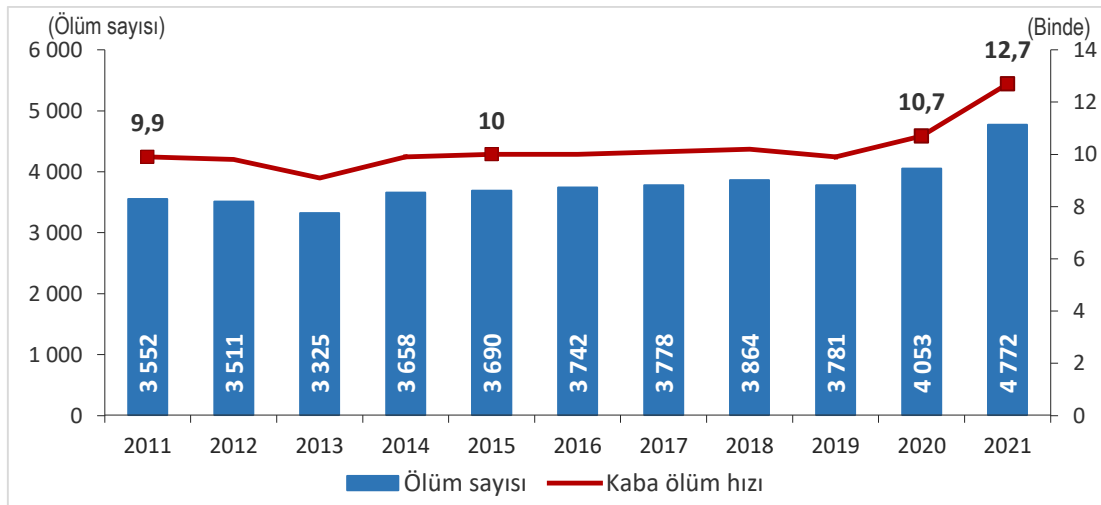
3. Bulgular

3.1. Türkiye’de ve Kastamonu’da kaba ölüm hızı

TÜİK’in Covid-19 pandemisi sonrası açıkladığı ölüm istatistiklerinde; Türkiye ve Kastamonu ölüm oranları, pandemi yıllarını oluşturan 2020 ve 2021’de belirgin bir artış gerçekleşmiştir. Bin kişi başına düşen ölüm sayısını ifade eden kaba ölüm hızı, Türkiye genelinde yaklaşık binde 5,2 iken (2011 yılından 2018 yılına değin) Kastamonu’da binde 10 civarındadır. Bu bakımdan, Kastamonu ilindeki ölümlerin, Türkiye genelinin yaklaşık iki katı olduğu söylenebilir. 2021 yılında Türkiye geneli kaba ölüm hızı binde 6,7 oranına, Kastamonu’da ise binde 12,7 oranına yükselmiştir. Bu yılda Kastamonu ve Sinop illeri, kaba ölüm hızının en yüksek olduğu iki ildir (Şekil 2,3,4).

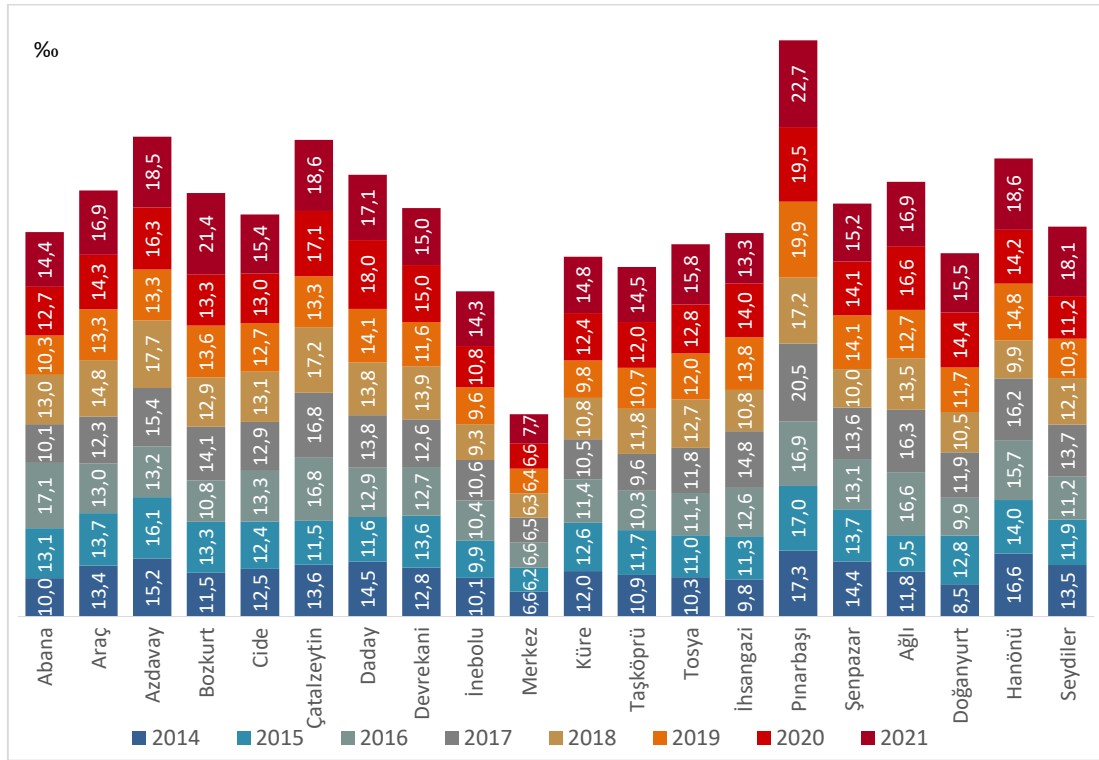
Şekil 3. Türkiye geneli ölüm sayısı ve kaba ölüm hızı, (TÜİK, 2023)

Şekil 4. Kastamonu ili ölüm sayısı ve kaba ölüm hızı, (TÜİK, 2023)

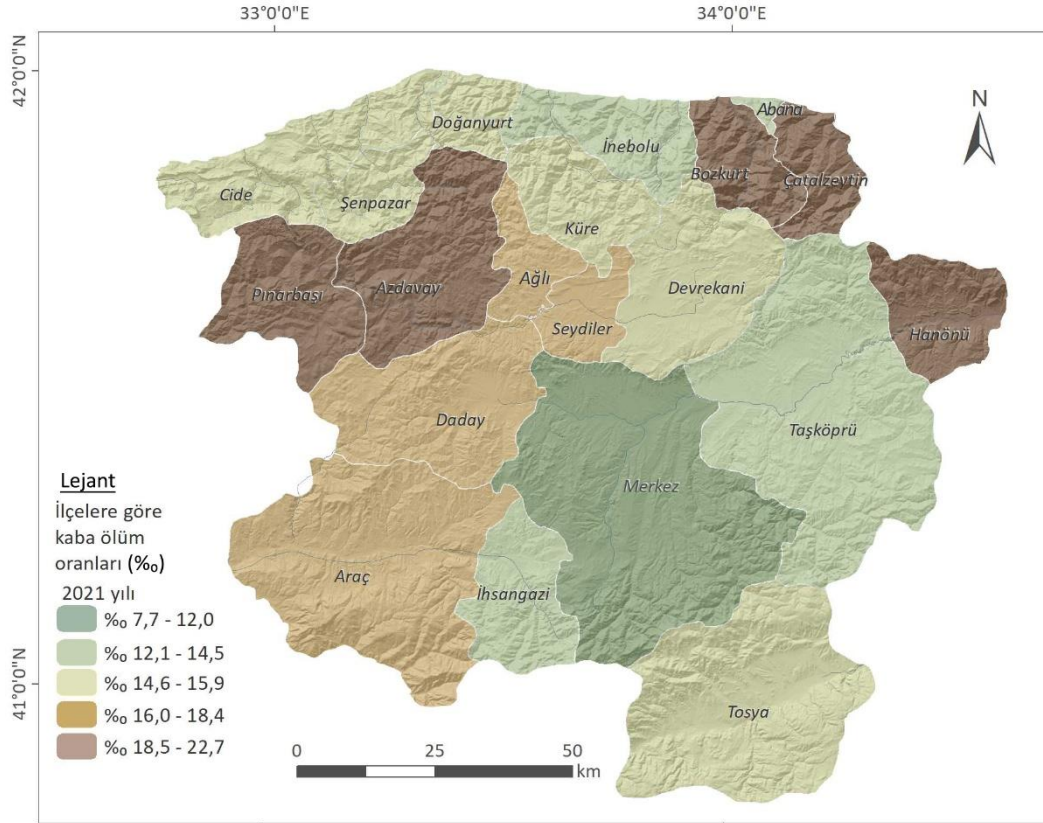
3.2. Kastamonu il ve ilçe düzeyine göre kaba ölüm hızı (2014-2021)

Kastamonu il ve ilçe düzeyinde, kaba ölüm hızı bakımından belirgin farklılıklar gösterir. Kaba ölüm hızı (2014-2021 yılları arası), en yüksek Pınarbaşı’da iken, en düşük Merkez ilçededir. Kırsal şartlar ve kolay ulaşılabilir sağlık kuruluşlarından yoksun ilçelerdeki ölüm oranları daha yüksektir. 2021 yılında kaba ölüm hızının en yüksek olduğu ilçeler, Pınarbaşı (% 22,7), Hanönü (% 18,6), Çatalzeytin (% 18,6) ve Azdavay (% 18,5) şeklinde sıralanır. Kaba ölüm hızının en düşük olduğu ilçeler ise; Merkez ilçe (% 7,7), İhsangazi (% 13,3), İnebolu (% 14,3) Abana (% 14,4) ve Taşköprü’dür (% 14,5) (Şekil 5,6).

Şekil 5. Kastamonu ili ilçelere göre kaba ölüm hızı, % (2014-2021)

Kaynak: TÜİK, 2023

Şekil 6. Kastamonu ili ilçelere göre 2021 yılı kaba ölüm hızı, (‰)

3.3. Kastamonu il ve ilçe düzeyinde cinsiyete göre kaba ölüm hızı (2018-2021)

Kastamonu il ve ilçe düzeyinde, ölenlerin cinsiyete göre oranlarına bakıldığında; genel olarak erkek ölüm oranlarının kadın ölüm oranlarından fazla olduğu göze çarpar. Ancak, bazı ilçelerde (Daday) ve bazı yıllarda, kadın ölüm oranları daha yüksek gerçekleşmiştir (Tablo 1).

Dünya üzerinde daha önce ortaya çıkmış olan koronavirüs kaynaklı hastalıklar cinsiyet bazında incelendiğinde; erkeklerin SARS ve MERS virüsünde ölüm riskinin daha yüksek olduğu gibi Covid-19 ölüm verilerinde de hastalığın görülme sıklığı ve ölümlerle sonuçlanan vakalar daha çok erkeklerde görülmüş ve daha karamsar bir tablodan bahsedilmiştir (Akyıldız vd. 2020). Ancak Kastamonu ilçelerinde Covid-19 pandemi yılları ile öncesi yıllar arasında cinsiyete bağlı ölümlerde belirgin bir farklılık/değişim bulunamamıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Kastamonu ili ilçelere ve cinsiyete göre kaba ölüm oranları (2018-2021)

	2018		2019		2020		2021	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Abana	56,6	43,4	60,5	39,5	46,2	53,8	63,8	36,2
Araç	55,1	44,9	54,8	45,2	49,4	50,6	51,6	48,4
Azdavay	54,1	45,9	59,0	41,0	63,9	36,1	52,6	47,4
Bozkurt	59,2	40,8	59,1	40,9	52,8	47,2	55,2	44,8
Cide	59,5	40,5	62,4	37,6	58,9	41,1	52,1	47,9

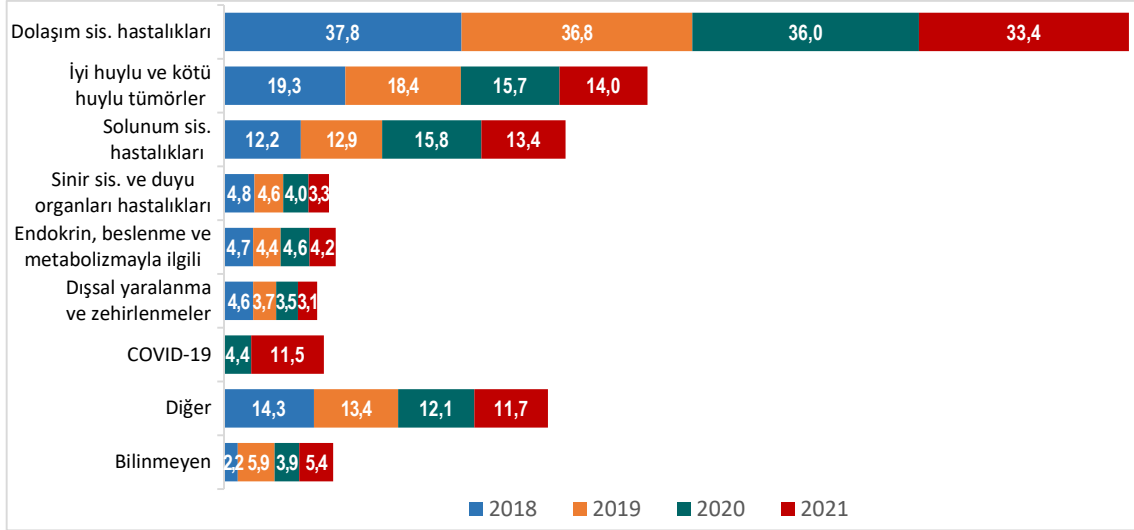
Çatalzeytin	59,1	40,9	55,3	44,7	58,5	41,5	58,5	41,5
Daday	48,7	51,3	43,3	56,7	47,7	52,3	52,5	47,5
Devrekâni	52,0	48,0	48,3	51,7	58,8	41,2	50,8	49,2
İnebolu	56,2	43,8	54,9	45,1	60,4	39,6	53,4	46,6
Merkez	51,3	48,7	52,8	47,2	54,2	45,8	52,8	47,2
Küre	60,0	40,0	55,2	44,8	53,5	46,5	48,8	51,2
Taşköprü	49,6	50,4	53,3	46,7	57,6	42,4	53,2	46,8
Tosya	49,6	50,4	54,6	45,4	53,5	46,5	52,8	47,2
İhsangazi	52,5	47,5	57,3	42,7	54,1	45,9	62,9	37,1
Pınarbaşı	54,6	45,4	48,3	51,7	61,1	38,9	63,8	36,2
Şenpazar	60,0	40,0	52,2	47,8	60,3	39,7	65,2	34,8
Ağlı	53,7	46,3	45,0	55,0	49,0	51,0	56,9	43,1
Doğanyurt	70,3	29,7	53,6	46,4	63,0	37,0	53,5	46,5
%	55,0	45,0	70,5	29,5	58,6	41,4	55,8	44,2
Seydiler	55,1	44,9	50,0	50,0	56,5	43,5	62,3	37,7

Kaynak: TÜİK, 2023

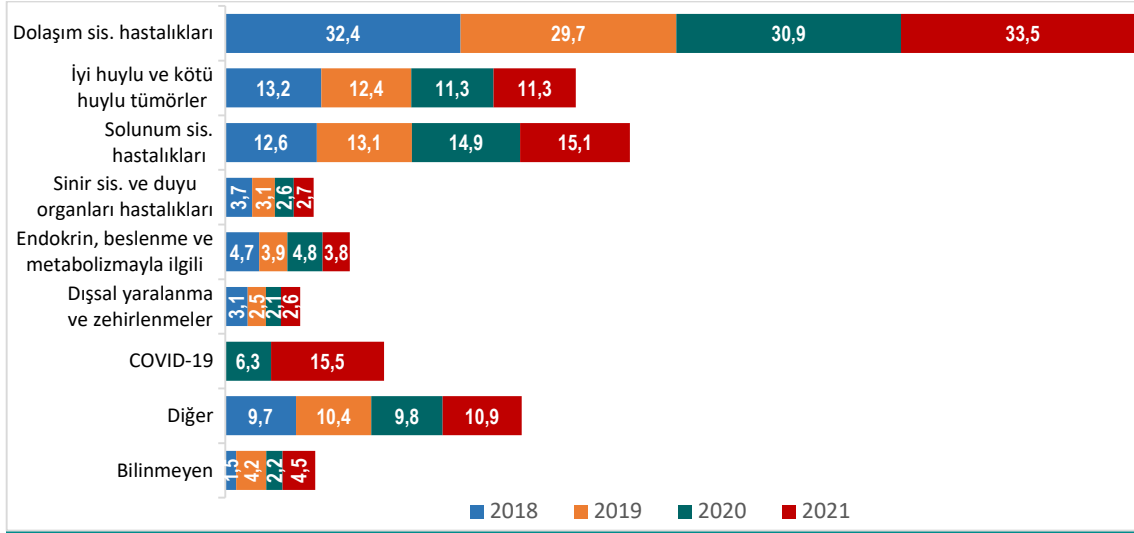
3.4. Türkiye ve Kastamonu’da nedenlerine göre ölüm oranları (2018-2021)

TÜİK’in 2023 yılı ölüm ve ölüm nedeni istatistiklerinde ölümler, 9 farklı nedene göre gruplandırılmıştır. Bunlar; (1) dolaşım sistemi hastalıkları, (2) iyi ve kötü huylu tümörler, (3) sinir sistemi ve duyu organları hastalıkları, (4) solunum sistemi hastalıkları, (5) endokrin (iç salgı bezi), beslenme ve metabolizmayla ilgili hastalıkları, (6) dışsal yaralanma ve zehirlenmeler, (7) bilinmeyen, (8) diğer nedenler ve (9) Covid-19 şeklindedir. İntihar nedenli ölenler, ayrı bir başlıkla açıklanmıştır.

Türkiye ve Kastamonu’da (2018-2021 yılları arası) nedenlerine göre ölümlere bakıldığında; dolaşım sistemi hastalıklarına bağlı ölümler ilk sıradadır. Bu ölüm nedenini, Türkiye’de iyi huylu ve kötü huylu tümörlere bağlı ölümler izlerken, Kastamonu’da solunum sistemi hastalıklarına bağlı ölümler ikinci sırayı almıştır. Diğer nedenlere bağlı ölümler, hem Türkiye’de hem de Kastamonu’da üçüncü sıradadır. Covid-19 enfeksiyonuna bağlı ölümler, 2020 ve 2021 yıllarında dikkat çekici boyutta ortaya çıkmıştır. Kastamonu ili ortalamaları, Türkiye ortalamalarının üstündedir. Sinir sistemi ve duyu organlarına bağlı ölümler ile dışsal yaralanma ve zehirlenmeye bağlı ölümler, Türkiye ortalamasının altındadır. Endokrin, beslenme ve metabolizmayla ilgili hastalıklara bağlı ölümler ile bilinmeyen nedenlere bağlı ölümler, Kastamonu’da ve Türkiye’de benzer oranlardadır (Şekil 7,8).

Şekil 7. Türkiye geneli nedenlere göre ölüm oranları

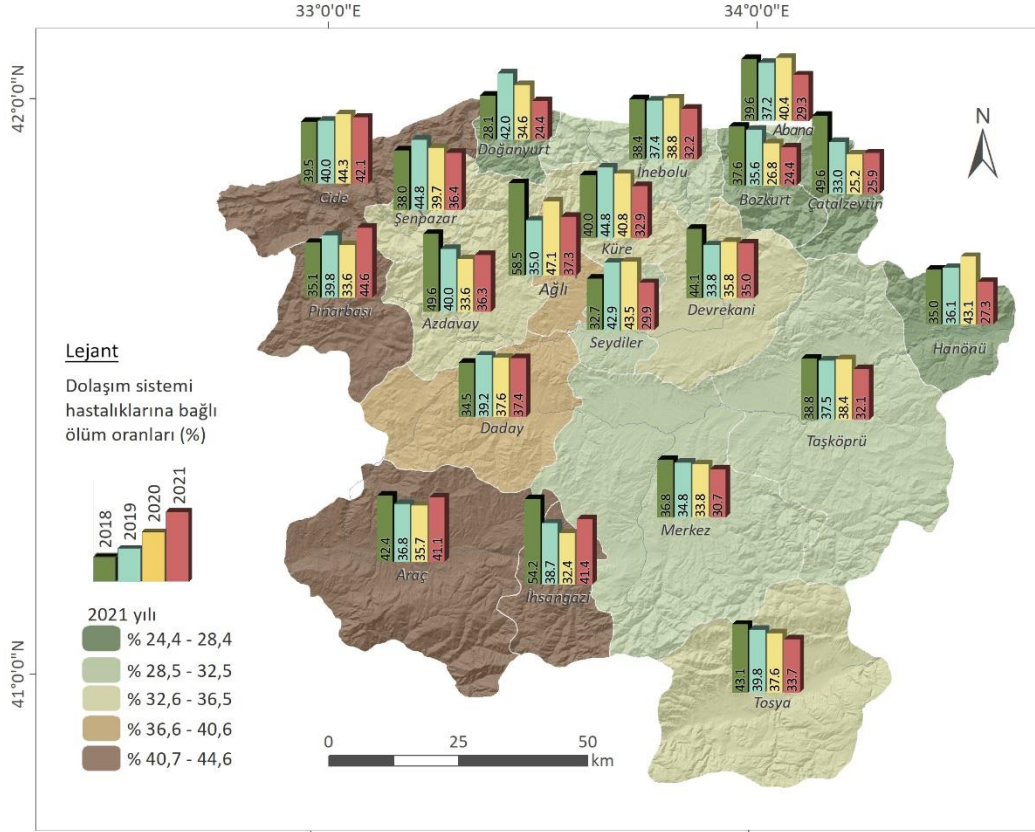

Şekil 8. Kastamonu ili nedenlere göre ölüm oranları

3.5. Kastamonu il ve ilçeleri düzeyine göre ölüm nedenleri ve oranları (2018 – 2021)

3.5.1. Dolaşım sistemi hastalıklarına bağlı ölümler ve oranları

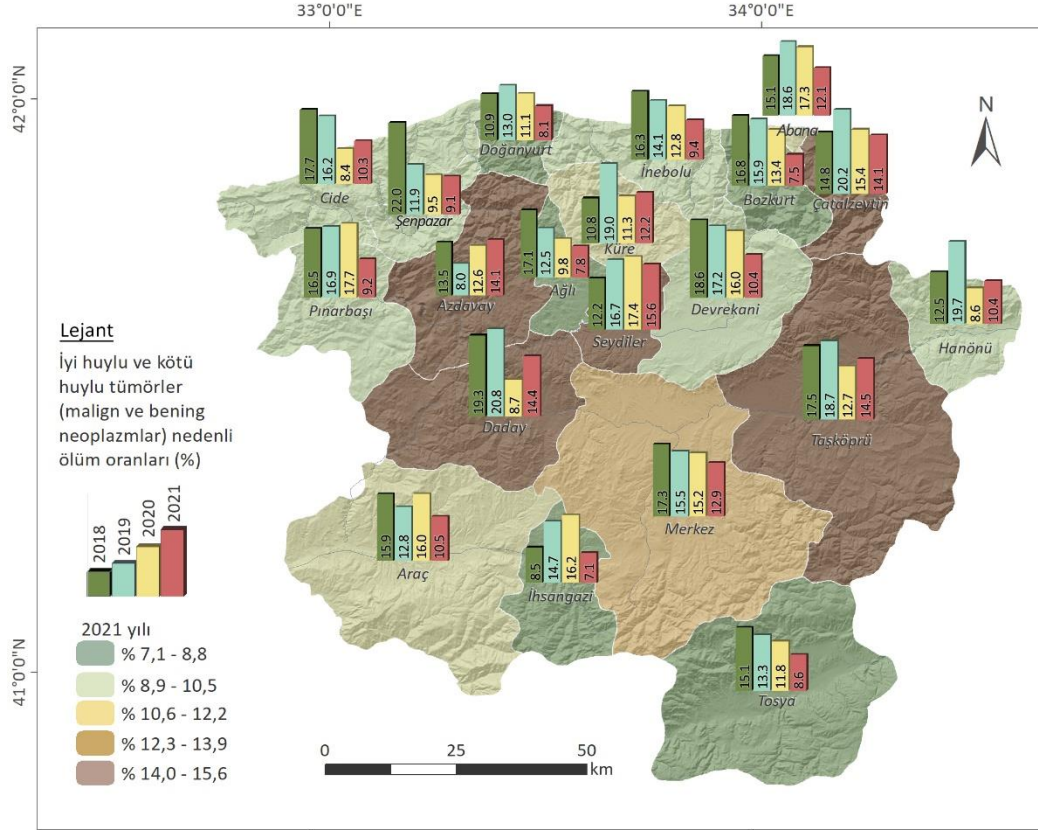
Kastamonu il ve ilçeleri düzeyinde, dolaşım sistemi hastalıklarından kaynaklı ölümlerin oranı (%33,5), diğer ölüm nedenlerinin oranlarına göre çok daha yüksektir. Dolaşım sistemi hastalıklarına bağlı ölümler, incelenen yıllarda (2018-2021), ilçeler arası değişkenlik gösterir. 2021 yılında dolaşım sistemi hastalıklarına bağlı ölüm oranı, en yüksek olduğu Pınarbaşı'yken (%44,6), bu ilçeyi Cide (%42,1), İhsangazi (%41,4), Araç (%41,1) izler. Dolaşım sistemi hastalıklarına bağlı ölüm oranının en düşük olduğu ilçe ise %24,4 ile Bozkurt olup, sonrasında Doğanyurt (%24,4), Çatalzeytin (%25,9), Hanönü (%27,3) Abana (%29,3) gelmektedir (Şekil 9).

Şekil 9. Dolaşım sistemi hastalıklarından ölenlerin oranı (2018-2021)

3.5.2. İyi ve kötü huylu tümörlerden ölenlerin oranı

İyi ve kötü huylu tümörlerden kaynaklı ölümler (2021 yılı verileri) incelendiğinde, Kastamonu ilinde gerçekleşen ölümlerin % 11,3'üne bu hastalığın neden olduğu görülür. İyi ve kötü huylu tümörlerden ölenlerin oranı ilçelere ve yıllara (2018-2021 arası yıllara) göre değişkenlik gösterir. Bu nedene bağlı ölümler (2021 yılı), en yüksek Seydiler'dedir (%15,6). Hemen sonrasında, Taşköprü (%14,5), Daday (%14,4), Azdavay (%14,1) gelir. Ölüm oranının en düşük olduğu ilçe ise % 7,1 ile İhsangazi'dir. Bu ilçeyi Bozkurt (%7,5), Ağlı (%7,8) ve Doğanıyurt (%8,1) takip eder (Şekil 10).

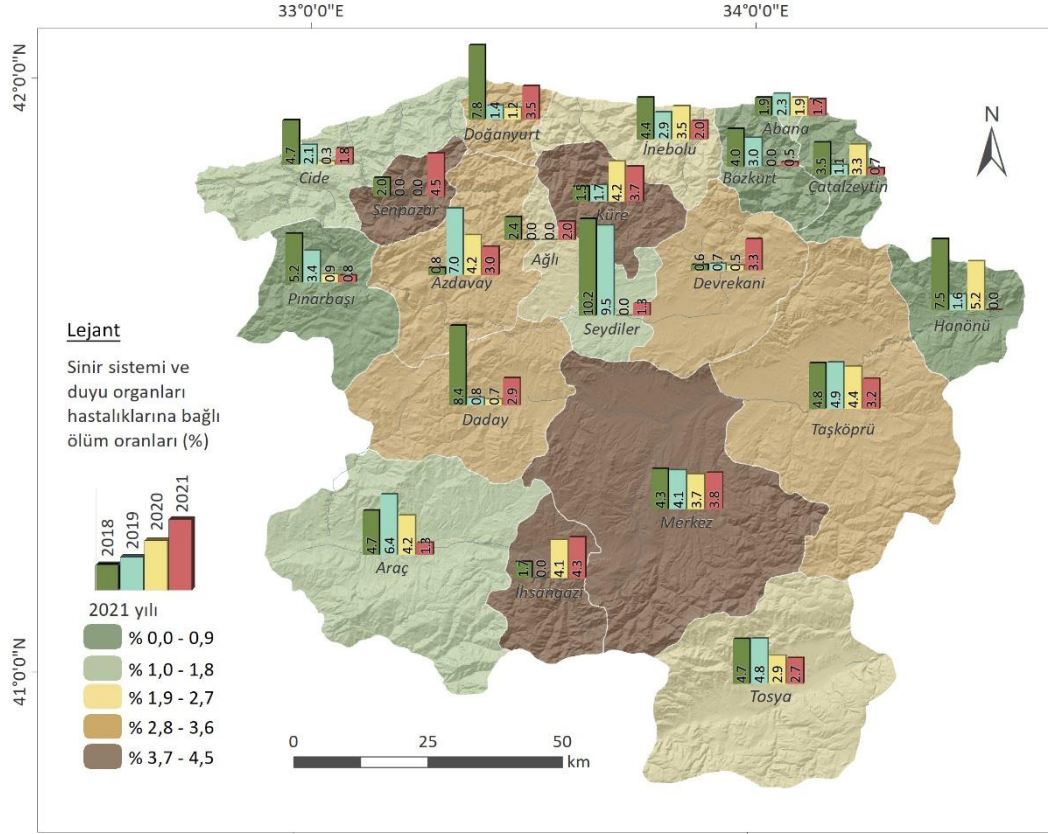

Şekil 10. İyi ve kötü huylu tümörlerden ölenlerin ilçelere dağılımı (2018 – 2021)

3.5.3. Sinir sistemi ve duyu organları hastalıklarından ölenlerin oranı

Kastamonu’da sinir sistemi ve duyu organları hastalıklarına bağlı (2021 yılı) ölümler, tüm ölümlerin %2,7’sini oluşturur. İlçelerde ve incelenen yıllarda, çok değişken ölüm oranları görülür. Bu hastalıklardan 2021 yılı içinde ölenlerin ilçelere göre dağılımına bakıldığında, ölüm oranının en yüksek olduğu ilçe Şenpazar’dır (%4,5). Bu ilçeyi İhsangazi (%4,3), Merkez ilçe (%3,8), Küre (%3,7) ve Doğanyurt (%3,5) izler. Ölüm oranının en düşük olduğu ilçe ise Araç (%1,3) olup, bunu Cide (%1,8), İnebolu (%2,0), Tosya (%2,7) takip eder. Abana, Ağlı, Bozkurt, Çatalzeytin, Pınarbaşı, Seydiler’e ait veriler gizli olduğundan oranları hesaplanamamakla birlikte en düşük orana sahip ilçeler oldukları tahmin edilmektedir¹. Hanönü ilçesinde ise bu hastalıktan ölen olmamıştır (Şekil 11).

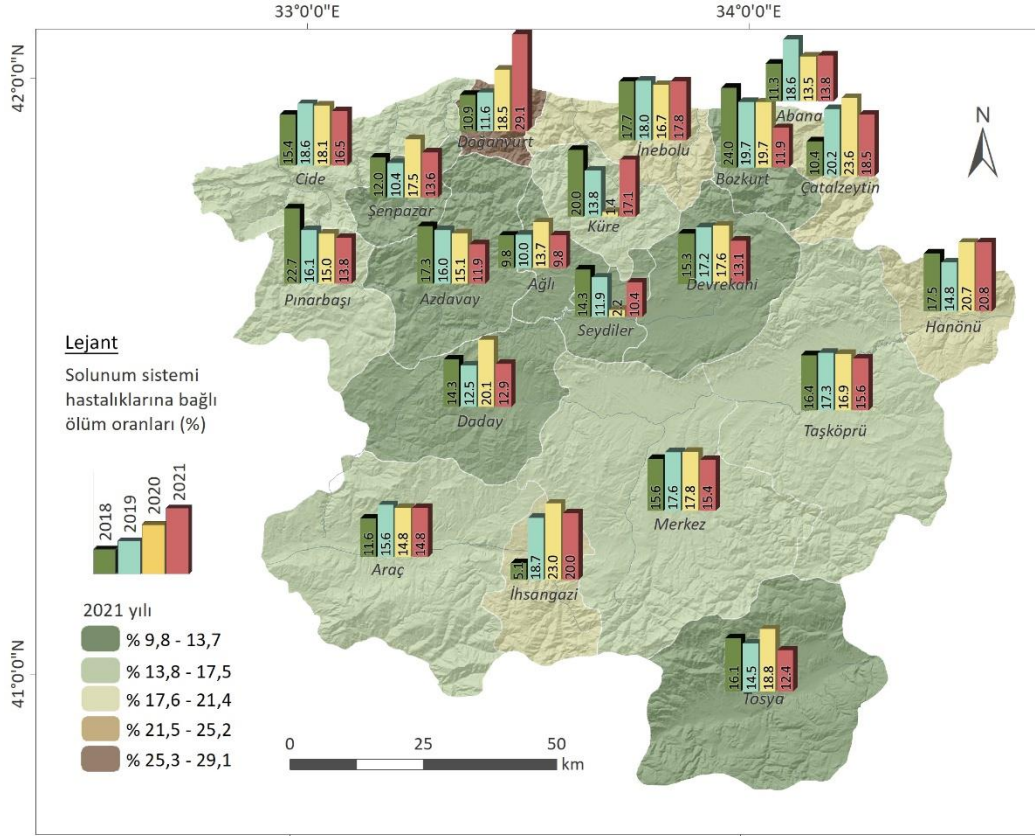
¹ Bu ilçelere ait verilerin gizli tutulması, TÜİK kaynaklıdır.

Şekil 11. Sinir sistemi ve duyu organları hastalıklarından ölenlerin ilçelere dağılımı (2018-2021)

3.5.4. Solunum sistemi hastalıklarından ölenlerin oranı

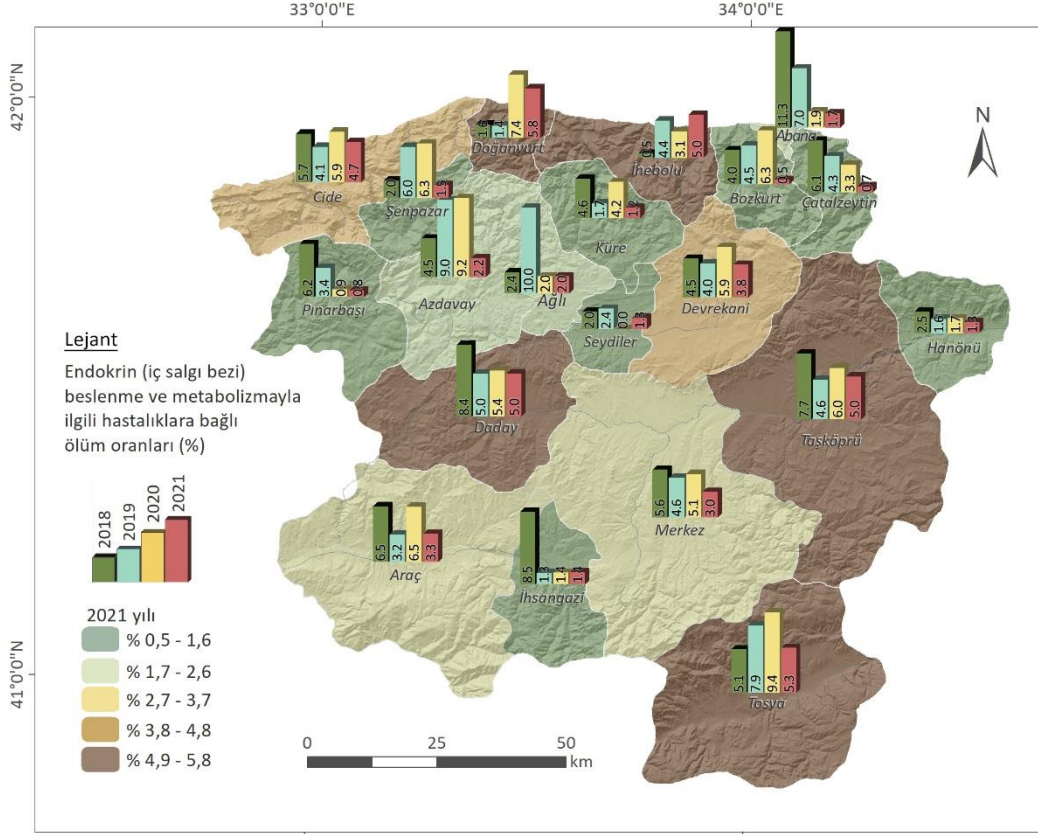
Kastamonu ilindeki (2021 yılı) ölümlerin %15,1'ini solunum sistemi hastalıklarına bağlı nedenler oluşturur. Yine bu nedenli ölümlerin de ilçelere ve yıllara (2018-2021) göre farklılıkları bulunur. İlçelere göre 2021 yılındaki ölüm oranının en yüksek olduğu ilçe Doğanyurt (%29,1)'tur. Bu ilçeyi Hanönü (%20,8), İhsangazi (%20,0) ve Çatalzeytin (%18,5) izler. Bu hastalıktan ölüm oranının en düşük olduğu ilçe ise Ağlı (%9,8) olup, bunu Seydiler (%10,4), Azdavay (%11,9) ve Bozkurt (%11,9) takip eder (Şekil 12).

Şekil 12. Solunum sistemi hastalıkları nedeniyle ölümlerin oranı (2018-2021)

3.5.5. Endokrin, (iç salgı bezi) beslenme ve metabolizmayla ilgili hastalıklardan ölenlerin oranı

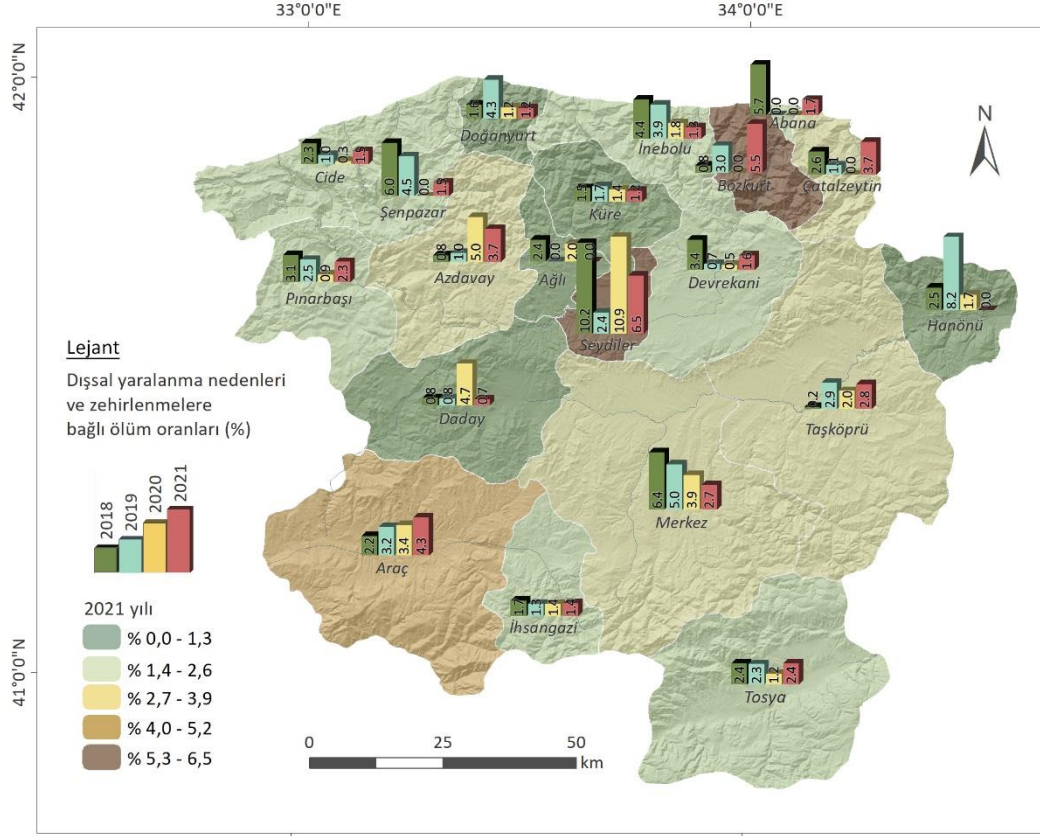
Kastamonu ilinde, endokrin, (iç salgı bezi) beslenme ve metabolizmayla ilgili hastalıklara bağlı ölümler, 2021 yılı içinde ölenlerin %3,8 oranını oluşturur. İlçelere ve yıllara (2018-2021) göre oransal farklılık görülür. Bu hastalıklara bağlı ölümlerin 2021 yılındaki ölüm oranları, ilçeler bazında incelendiğinde; en yüksek oran Doğanyurt'tur (%5,8). Bu ilçeyi Tosya (%5,3), Daday (%5,0), İnebolu (%5,0) ilçeleri izler. Söz konusu hastalıktan ölenlerin en az olduğu ilçe ise Azdavay'dır (%2,2). Bu ilçeyi Merkez ilçe (%3,0), Araç (%3,3), Devrekâni (%3,8) takip eder (Şekil 13). Abana, Bozkurt, Çatalzeytin, Küre, İhsangazi, Pınarbaşı, Şenpazar, Ağlı, Hanönü ve Seydiler ilçelerinin verileri gizlenmiştir.

Şekil 13. Endokrin, (iç salgı bezi) beslenme ve metabolizmayla ilgili hastalıklardan ölenlerin oranı (2018-2021)

3.5.6. Dışsal yaralanma ve zehirlenmelere bağlı ölümlerin oranı

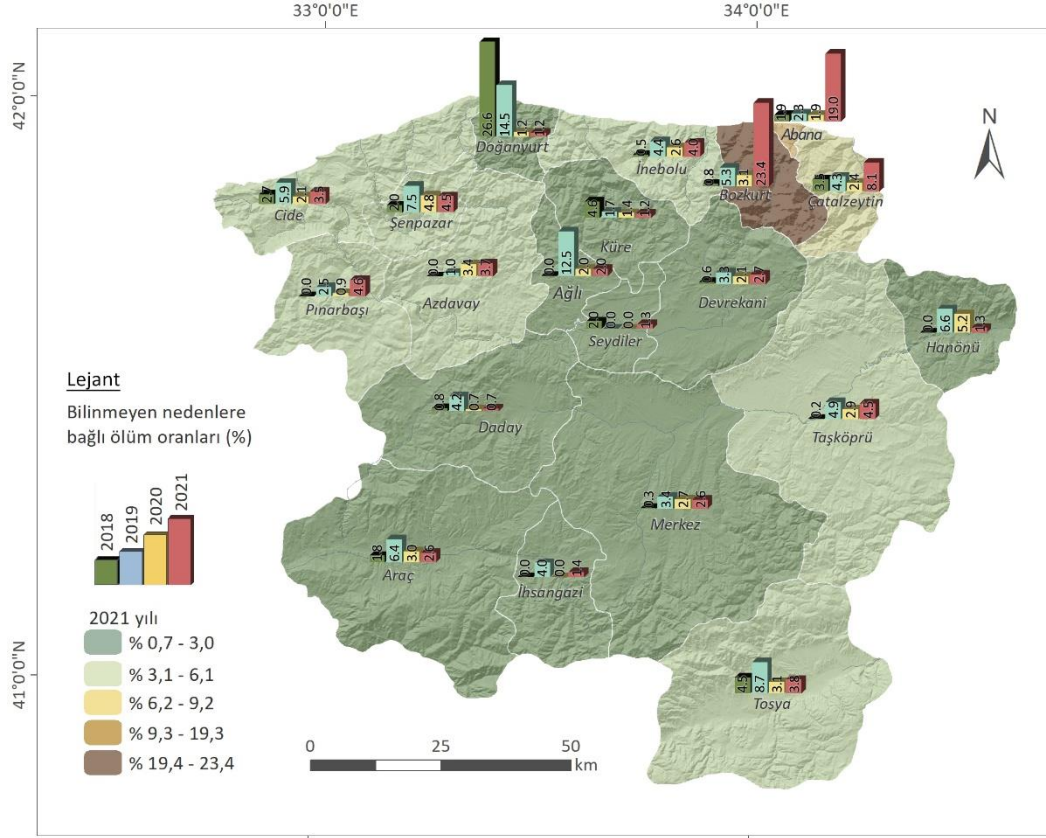
Kastamonu ilinde dışsal yaralanma ve zehirlenmelere bağlı ölümler, 2021 yılı içinde ölenlerin %2,6 oranını oluşturur. İlçelere göre ve 2018 - 2021 yılları arasında ölenlerin oransal dağılımı Şekil 13'te verilmiştir. 2021 yılında ölüm oranının en yüksek olduğu ilçe, Seydiler (%6,5)'dir. Bu ilçeyi Bozkurt (%5,5), Araç (%4,3), Azdavay (%3,7) ilçeleri izler. Bilinen veriler doğrultusunda, dışsal yaralanma ve zehirlenmelerden kaynaklı ölüm oranının en düşük olduğu ilçe ise İnebolu'dur (%1,3). Bu ilçeyi Cide (%1,5) ve Devrekâni (%1,6) takip etmektedir (Şekil 14). Abana, Daday, Küre, İhsangazi, Şenpazar, Doğanıurt ilçelerinin verileri gizlenmiştir. En düşük orana sahip ilçelerin bu ilçeler olduğu tahmin edilmektedir. Hanönü ve Ağlı ilçelerinde ise bu hastalıktan ötürü ölüm gerçekleşmemiştir.

Şekil 14. Dışsal yaralanma ve zehirlenmelere bağlı ölümlerin oranı (2018-2021)

3.5.7. Bilinmeyen nedenlere bağlı ölümlerin oranı

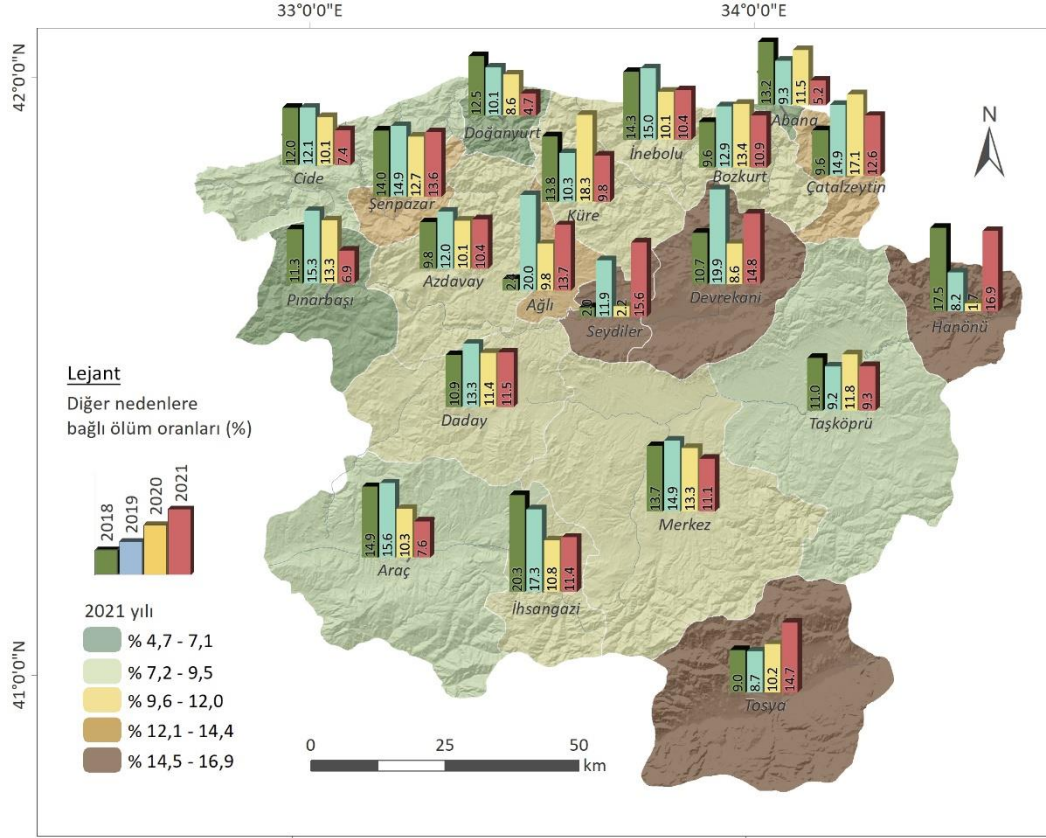
Kastamonu ilinde, elde edilen verilere göre (2021 yılı verileri) ölenlerin %4,5'inin ölüm nedeni bilinmemektedir. Nedeni bilinmeyen ölümlerin yıllara (2018-2021) ve ilçelere göre dağılımında, oransal farklılık çok fazladır. İlçelere göre, 2021 yılındaki ölüm oranının en yüksek olduğu ilçe, Bozkurt'tur (%23,4). Hemen sonrasında Abana (%19,0) ilçesi gelir. Bozkurt ve Abana ilçelerindeki bu yüksek oranın, 2021 yılında gerçekleşen sel felaketindeki ölümlerin "ölüm nedeni bilinmiyor" olarak kaydedildiği düşünülmektedir. Bu iki ilçe dışında, ölümlerin yüksek olduğu ilçeler, Çatalzeytin (%8,1) ve Pınarbaşı'dır (%4,6). Bilinmeyen nedenlerden kaynaklı ölüm oranının düşük olduğu ilçeler, Araç (%2,6), Merkez ilçe (%2,6), Devrekâni'dir (%2,7) (Şekil 14). Daday, Küre, İhsangazi, Ağlı, Doğanyurt, Hanönü ve Seydiler ilçelerinin verileri gizlenmiştir. Ancak en düşük orana sahip ilçelerin bu ilçeler oldukları tahmin edilmektedir.

Şekil 15. Bilinmeyen nedenlere bağlı ölümlerin oranı (2018-2021)

3.5.8. Diğer nedenlere bağlı ölümlerin oranı

Kastamonu ilindeki ölümlerin nedeni, “diğer” kategorisinde ölenlerin %10,9 'unu oluşturur. Diğer nedenlerden ölenlerin ilçelere ve incelenen yıllara göre dağılımlarında farklılık vardır. 2021 yılında ölenlerin en yüksek olduğu ilçe Hanönü (%16,9)'dür. Bu ilçeyi Seydiler (%15,6), Devrekâni (%14,8), Tosya (%14,7) izler. Diğer nedenlerden kaynaklı ölüm oranının en düşük olduğu ilçeler ise sırasıyla Doğanyurt (%4,7), Abana (%5,2), Pınarbaşı (%6,9), Cide (%7,4) şeklindedir (Şekil 16).

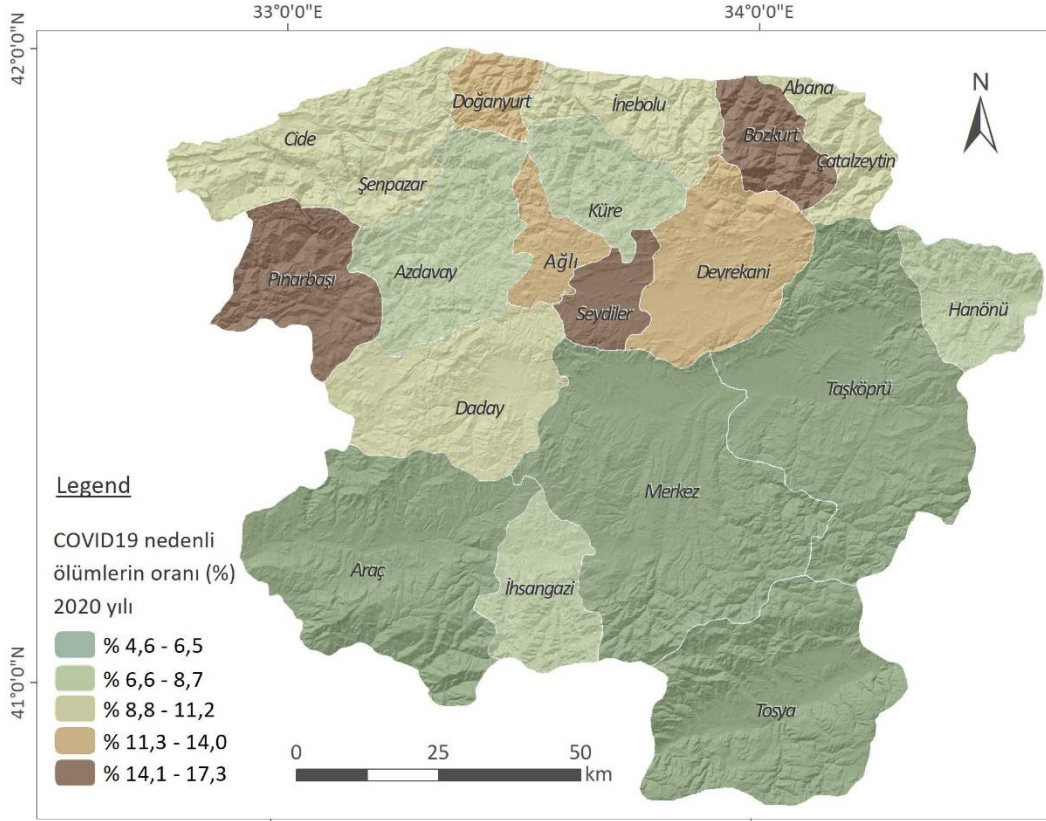

Şekil 16. Diğer nedenlere bağlı ölümlerin oranı (2018-2021)

3.4.9. Covid-19 kaynaklı ölümler ve ölümler içindeki oranı

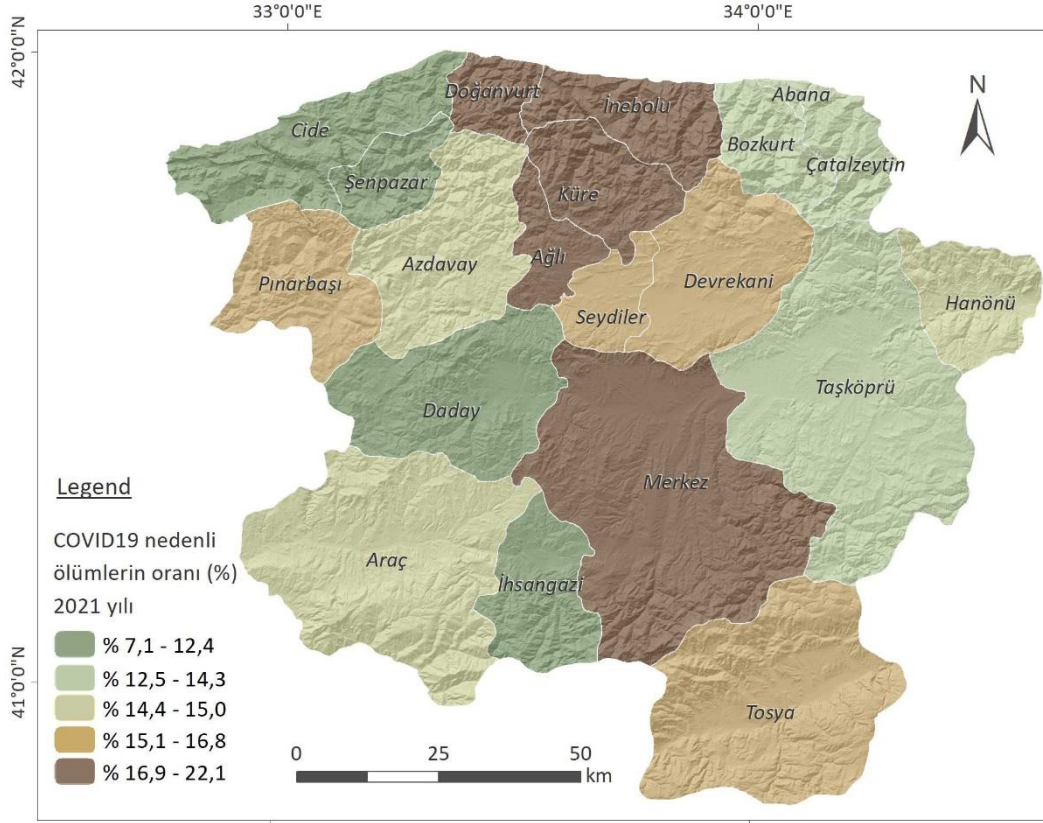
Covid-19 nedenli ölümler, TÜİK veri tabanına 2020 ve 2021 yıllarında eklenmiştir. Türkiye genelinde TÜİK verilerine göre, 2020 yılında (22136 kişi) ve 2021 yılında (65198 kişi), toplam 87 bin 334 kişi Covid-19 nedeniyle yaşamını yitirmiştir. Kastamonu genelinde ise, 2020 (301 kişi) ve 2021 yıllarında (742 kişi), toplam bin 43 kişi Covid-19 nedeniyle yaşamını yitirmiştir. 2021 yılındaki ölümler, hem Türkiye’de hem de Kastamonu’da çok daha yüksek değerlere ulaşmıştır.

Kastamonu’da Covid-19 kaynaklı ölümlerin 2020 yılındaki tüm ölümler içindeki oranı %7,4’tür. 2021 yılında bu oran %15,5’e yükselmiştir. Nedeni Covid-19 olan ölümlerin (2020 yılı) ilçelere göre dağılımı incelendiğinde, Bozkurt ilçesi (%17,3) ilk sırada yer almıştır. Bu ilçeyi Seydiler (%15,2), Pınarbaşı (14,2) ve Doğanyurt (%12,3) takip etmiştir. Ölümlerin en az olduğu ilçeler ise, Merkez ilçe (%4,6), Taşköprü (%4,9) ve Tosya’dır (%4,9) (Şekil 17).

Şekil 17. Covid-19 nedeni ölüm oranı (2020 yılı)

2021 yılına gelindiğinde ise ölümlerin ilçelere göre dağılışı oranlarında yine bir farklılaşma görülür. Bu yıldaki Covid-19 kaynaklı ölüm oranı en yüksek ilçe, Doğanyurt (%22,1) olmuştur. Bu ilçeyi Ağlı (%21,6), Küre (%20,7), İnebolu (17,4) ilçeleri izlemiştir. Covid-19 kaynaklı ölümlerin en az yaşandığı ilçe ise İhsangazi (%7,1) ilçesidir. Bu ilçeyi Şenpazar (%12,1), Daday (12,2), Cide (12,4) ilçeleri takip etmiştir (Şekil 18). Covid-19 nedeniyle 2021 yılında ölenlerin %58'ini erkekler, %42'sini kadınlar oluşturmuştur.

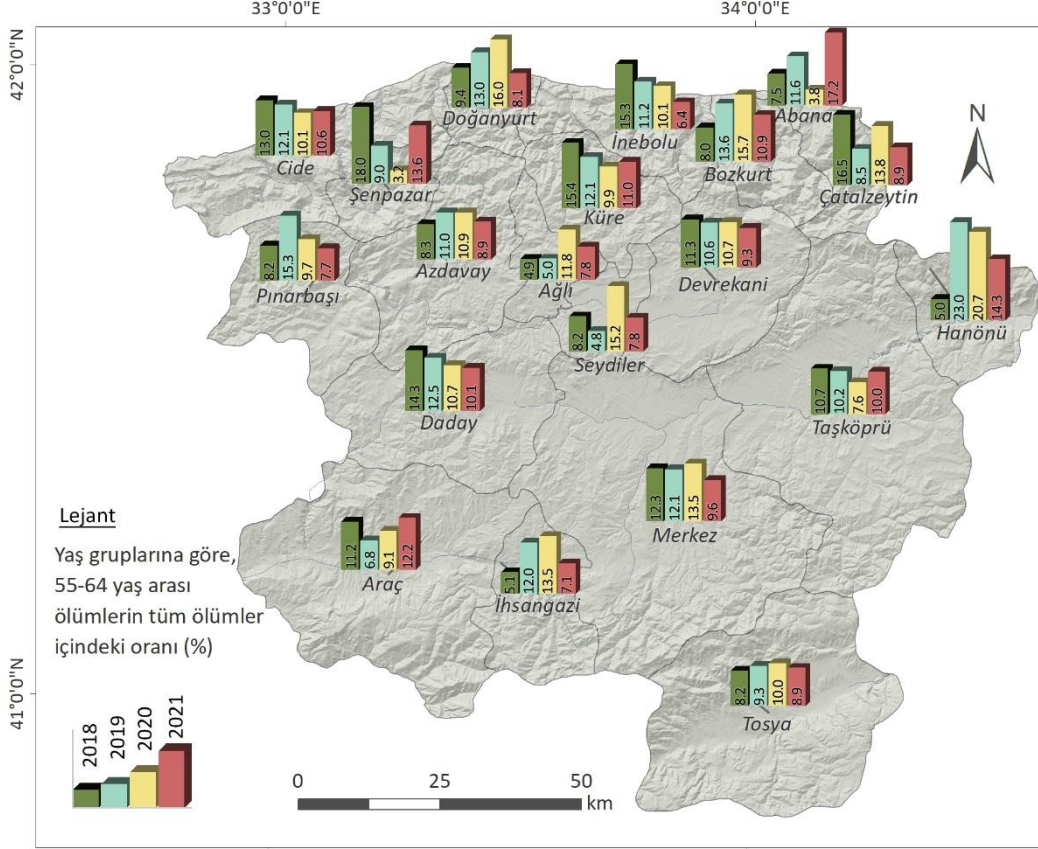

Şekil 18. Covid-19 nedenli ölümlerin oranı (2021 yılı)

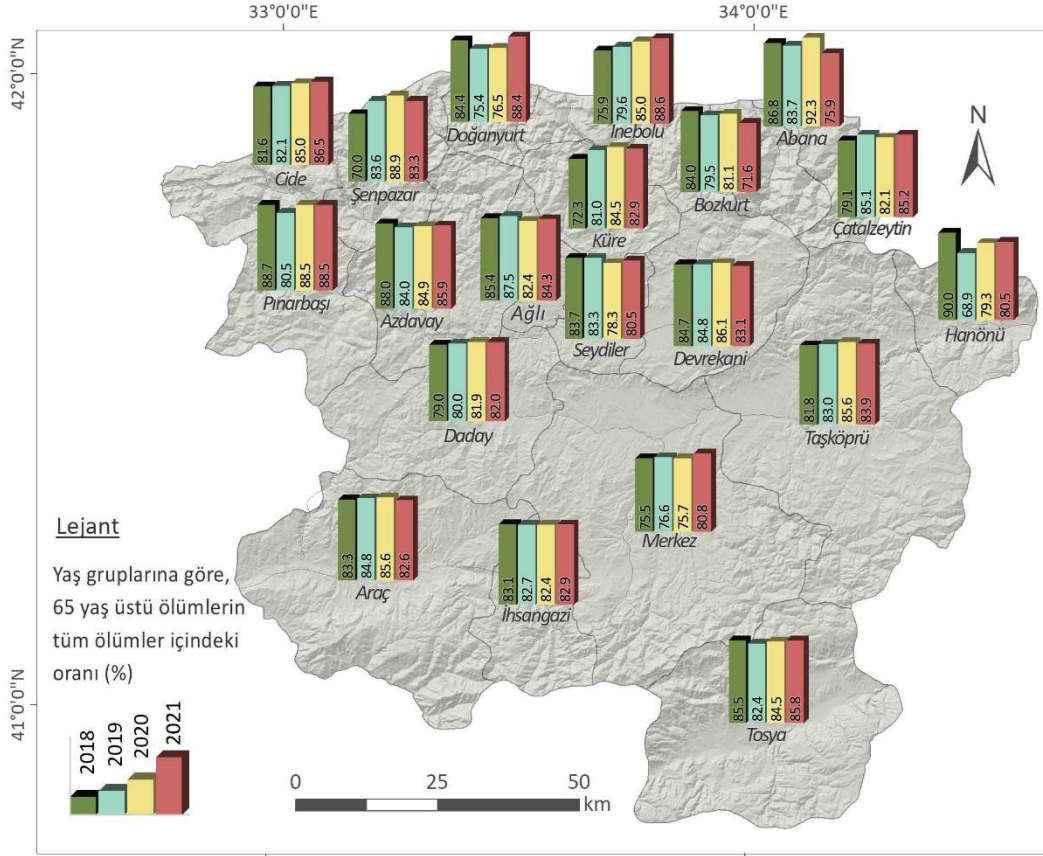
Covid-19 pandemisinin, toplumun dezavantajlı kesimini oluşturan yaşlı gruplar üzerinde, özellikle ilave hastalığı bulunanlarda, etkili olduğu yönünde bilgiler (bilimsel yayın ve haberler) kamuoyunda geniş bir şekilde yer almıştır (Ek vd. 2020; Eser, 2020). Bu başlık içerisinde, yaşlı nüfusun Covid-19 pandemisinden etkilenme derecesini açıklamak amacıyla, 54-65 yaş arası ve 65 yaş üstü olmak üzere iki farklı yaş grubundaki ölümlerin yıllara ve ilçelere göre değişimi incelenmiştir. Pandemi dönemi (2020 ve 2021 yılları) ile pandemi öncesi dönem (2018 ve 2019 yılları) arasında, hem 54-65 yaş grubunda hem de 65 yaş üstü grupta dramatik bir farklılık belirlenememiştir. Her iki yaş grubunda da ölümler, bazı ilçelerde (Abana, Bozkurt) pandemi yıllarında artış beklentisinin aksine azalış yönünde gerçekleşmiştir. Yine 65 yaş üstü gruptaki ölümlerin ilçeler ve yıllar arasındaki dağılımında benzerlik dikkat çekmektedir (Şekil 19, 20).

2021 yılında, 55-64 yaş grubundaki ölümlerin en fazla olduğu ilçe, Abana (%17,2)'dir. Hanönü (%14,3), Şenpazar (%13,6) ve Araç (%12,3) ölümlerin fazla yaşandığı diğer ilçelerdir. Aynı yıl içerisinde, ölümlerin en az görüldüğü ilçeler ise İnebolu (%6,4) İhsangazi (%7,1) Pınarbaşı (%7,7) Ağlı (%7,8) ve Seydiler (%7,8)'dir (Şekil 19).

2021 yılında, 65 yaş üstü gruptaki ölümler değerlendirildiğinde ise; en fazla ölüm İnebolu ilçesinde (%88,6) gerçekleşmiştir. Bu ilçeyi takip eden yüksek orana sahip diğer ilçeler, Pınarbaşı (%88,5), Doğanyurt (%88,4) ve Azdavay (%85,9)'dır. Bu yaş grubunda en az ölümlerin gerçekleştiği ilçe ise, Bozkurt (%71,6)'dur. Sonrasında Abana (%75,9), Hanönü (%80,5) ve Seydiler (%80,5) şeklinde sıralanmıştır (Şekil 19).

Şekil 19. Yaş gruplarına göre, 55-64 yaş aralığındaki ölümlerin tüm ölümler içindeki oranı (2018-2021)

Şekil 2. Yaş gruplarına göre, 65 yaş üstü ölümlerin tüm yaş grupları içindeki oranı, 2018-2021

3.5. İntihar nedenli ölümler (2018 – 2021)

Kastamonu ili genelinde ve 2018 yılında 18 intihar vakası yaşanmışken 2019 yılında 22'ye yükselmiştir. 2021 yılında vakalar 19'a düşerken, 2022 yılında tekrar 22'ye çıkmıştır. İntihar vakalarında, incelenen yıllar içerisinde belirgin bir değişimden bahsetmek güçtür.

Kastamonu ili ilçelerinde intihar nedenli ölüm vakaları, nüfusun yüksek olduğu Merkez ilçede yüksektir. Diğer nüfusu yüksek ilçeler, Taşköprü, Tosya ve İnebolu ilçelerinde intihar vakaları belirli sayılarda görülür. İncelenen dönemde Merkez, Taşköprü ve İnebolu ilçelerinde her yıl intihar vakası yaşanmıştır. Tosya ilçesinde ise, 2018 yılı hariç her yıl en az bir kişi intihar etmiştir.

Merkez ilçede (2020 yılında) toplam intihar vakalarının %84'ü gerçekleşmiştir. 2020 yılı başlarından itibaren yaşanan Covid-19 salgını ile birlikte sosyal izolasyon ve işyerlerinin uzun süreli kapalı olması gibi ekonomik etmenlerin, intihar vakalarının artışında bir neden olabileceği düşünülmektedir. 2021 yılında ise toplam 10 ilçede intihar vakası yaşanmıştır, ilçe bazında en çok vaka bu yıl yaşanmıştır.

2018-2020 yılları arasında en az bir intihar vakasının gerçekleştiği ilçeler ise; Araç, Azdavay, Bozkurt, Cide, Daday, Devrekâni, Küre, Doğanyurt, Hanönü ve Seydiler'dir. Abana, Çatalzeytin, İhsangazi, Pınarbaşı, Ağlı ilçelerinde ise yaşanmamıştır (Tablo 2).

İlçeler	2018	2019	2020	2021
Abana	-	-	-	-
Araç	c	-	c	c
Azdavay	-	-	-	c
Bozkurt	-	-	-	c
Cide	c	c	-	-
Çatalzeytin	-	-	-	-
Daday	c	-	-	-
Devrekâni	c	-	-	c
İnebolu	c	c	c	c
Merkez	5	10	16	10
Küre	-	-	-	c
Taşköprü	5	5	c	c
Tosya	c	3	-	4
İhsangazi	-	-	-	-
Pınarbaşı	-	-	-	-
Şenpazar	-	-	-	-
Ağlı	-	-	-	-
Doğanyurt	-	c	-	-
Hanönü	-	c	-	-
Seydiler	c	-	-	c
Kastamonu	18	22	19	22

Kaynak: TÜİK, Ölüm İstatistikleri

Not: 3'ten küçük veriler "c" ile gizlenmiştir. - Bilgi yoktur.

4. Sonuç

Bu çalışmada, Kastamonu ili ve ilçeleri düzeyinde 2018-2021 yılları arasındaki kaba ölüm hızı, ölümlerin nedenleri, Covid-19 sürecinde gerçekleşen ölümler ve intihar nedenli ölümlerin ilçelere göre dağılımları incelenmiştir.

Çalışmaya dâhil edilen yıllar içerisinde (2018-2021), Türkiye genelinde olduğu gibi, Kastamonu ilinde de kaba ölüm hızı artış göstermiştir. İl genelinde hâkim olan yüksek ölüm oranları, ilçeler bazında da yüksektir. Kaba ölüm oranının en fazla olduğu ilçe Pınarbaşı ilçesidir. En az olduğu ilçe ise Merkez ilçedir. Kastamonu ilinde yaşlı nüfusun yüksek olması, ölüm oranlarının da yüksek olmasının en önemli nedenidir.

Kaba ölüm oranlarının yüksek olduğu yerleşim yerleri, genel olarak kırsal yerleşimlerdir. Genç nüfusun az olduğu bu yerleşimlerde, sağlık hizmetlerine ulaşım da daha

zordur. Merkez ilçe ile birlikte kentsel gelişim gösteren diğer ilçelerde ölüm oranları daha düşüktür. Sağlık hizmetlerine erişimin daha kolay olması yanında sosyal ve kültürel düzeydeki gelişmişlik gibi faktörlerin etkisinden de söz edilebilir.

TÜİK, ölüm istatistikleri raporunda ölüm nedenlerini dokuz farklı grupta toplamıştır. Ölümler, nedenlerine ve ilçelere göre farklılıklar göstermekle birlikte, en fazla ölüm nedenini dolaşım sistemi hastalıklar oluşturmuştur. Bu hastalıktan dolayı en fazla ölümün yaşandığı yıl ise 2021 yılı olmuştur. İyi ve kötü huylu tümörlere bağlı ölümler, 2. sırada en fazla ölüme neden olan diğer hastalık grubunu oluşturmuştur. Solunum sistemi hastalıkları nedenli ölümler ise, 3. sırada yer almıştır. Hastalık nedenli gruplardaki ölümler, genellikle yaşlı nüfusu kapsamıştır.

Covid-19 nedenli ölümlere ilişkin bulgular, özellikle 65 yaş ve üzeri yaşlı nüfusta, pandemi yıllarında gerçekleşen ölüm oranları ile öncesindeki yıllarda gerçekleşen ölüm oranları arasında belirgin bir farklılık görülmemiştir. Yine Covid-19 nedenli ölümlerin ilçeler düzeyinde de çok büyük farklarla karşılaşılmamıştır.

Ölümlerin yıllar içerisinde cinsiyete göre dağılımlarına bakıldığında ise, bazı yıllar da kadın ölümleri artmış olarak görülse de genel olarak erkek nüfusun fazla olduğu belirlenmiştir. 2020 yılında hayatını kaybeden erkek oranı % 61, kadın oranı % 39'dur. 2021 yılında ise hayatını kaybeden erkek oranı %58, kadın oranı % 42 olarak belirlenmiştir. Elde edilen veriler erkek ölüm oranlarının pandemi yılları içerisinde kadın ölüm oranlarına göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. İlçelere göre dağılımlarında ise, Daday dışındaki diğer ilçelerde yine erkek nüfus ölümlerinin ağırlıkta olduğu belirlenmiştir.

Kastamonu ili ölümlerin mekânsal dağılımına bakıldığında, homojen bir dağılım olmadığı ve ilçeler özelinde bir farklılaşmanın olduğu görülmektedir. Özellikle ölüm sebepleri, bu mekânsal heterojenliğin temel sebebidir. Bunun yanında her ilçenin doğal ve beşeri özellikler bakımının birbirinden ayrılması, yine bu durumun sebebidir.

Genel olarak, nüfus yoğunluğunun düşük olduğu, yeterli sağlık hizmetine ulaşamayan yerleşmelerde, yaşlı nüfusta yüksektir. İleri yaş ve kırsallık, ölüm oranlarının yüksek olmasında etkili olan faktörler olarak ön plana çıkmaktadır. Ortaya çıkan bu faktörleri dikkate alan planlamalar ve politikalar üzerinde ek çalışmalar gerçekleştirilmelidir.

Araştırmanın etik yönü

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci

bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Bu araştırmanın etik kurul izni gerektirmeyen araştırmalardan olduğunu beyan ederim.

Çıkar çatışması beyanı

Bu çalışmada, sonuçları veya yorumları etkileyebilecek herhangi bir maddi veya diğer asli çıkar çatışması olmadığını beyan ederim.

Yazar katkı oranı

Çalışmanın tüm aşamaları yazarlar tarafından tasarlanmış ve hazırlanmıştır.

Kaynakça

- Akyıldız, H. Ç., Kiraz, E. D. E., & Özmen, A. (2020). Covid-19'un İklim Değişikliği ve Cinsiyet Perspektifinden Değerlendirilmesi. *City Health Journal*, 1(1), 06-11.
- Altuğ, F. & Kılçaksız, S. (2020). The Spatial Factors And Regional Concentration Of Cancer-Related Deaths In Turkey. *Coğrafya Dergisi*, (41), 1-12.
- Benek, S. & Özcanlı, M. (2015). Şanlıurfa İlinde Boğulma Vakalarının İncelenmesi (2001-2008). *Marmara Coğrafya Dergisi*, 0 (31), 184-203.
- Birinci, S. (2017). Türkiye'de Göç Etkinliği, Nüfus Devinimi ve Nüfus Değişimi (2014-2015). *Türk Coğrafya Dergisi*, (69), 81-88.
- Braveman, P., & Tarimo, E. (2002). Social Inequalities In Health Within Countries: Not Only An Issue For Affluent Nations. *Social Science & Medicine*, 54(11), 1621–1635.
- Can, B. & Avcı, S. (2021). Demografik Geçiş Teorisi Açısından Türkiye'nin Demografik Geçiş Aşamaları Ve Nüfuslanma Süreci. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 26 (46), 229-252.
- Cristia, J. P. (2009). Rising Mortality And Life Expectancy Differentials By Lifetime Earnings In The United States. *Journal Of Health Economics*, 28(5), 984–995.
- Diler, Z. ve Özçelebi M. A. (2023). Kastamonu'da Nüfus Değişimi: Yaşlılık Perspektifi. A. Ç. Ceylan (Ed.), *Sosyal ve Beşerî Bilimlerde Uluslararası Araştırma ve Derlemeler – Cilt 1* içinde (s. 75-98). Ankara: Serüven Yayınevi.
- Ek, S. , İlhanlı, H. & Özözen Kahraman, S. (2020). Covid-19'un Zayıf Halkası: Yaşlı Nüfus. *Türk Coğrafya Dergisi*, Covid-19 Özel Sayısı, 33-44.

- Eser, E (2020). Türkiye'deki Covid-19 Ölümünün Diğer Bazı Ülkelerle, Standardize Ölüm Oranları (SÖO) İle Karşılaştırılması. *Sağlık ve Toplum*, 30(Özel Sayı), 64 - 69.
- Holt, J.B., & Lo, C.P. (2008). The Geography Of Mortality In The Atlanta Metropolitan Area. *Comput. Environ. Urban Syst.*, 32, 149-164.
- Kervankıran, İ., Çuhadar, M. & Ongun, U. (2020). Turizm Araştırmalarında İhmal Edilen Bir Konu: Turist Ölümleri (Antalya Örneği). *International Journal Of Geography And Geography Education*, (42), 155-167.
- Kolbükten, M. & Aytaç, A. S. (2020). The Investigation Of The Relationship Between Bioclimatic Comfort Conditions And Natural Mortality Cases In The Şanlıurfa Province Between 2013-2015. *International Journal Of Geography And Geography Education (Igge)*, 41, 346-366.
- Miljkovic, T., Miljkovic, D., & Maurer, K. (2018). Examining The Impact On Mortality Arising From Climate Change: Important Findings For The Insurance Industry. *European Actuarial Journal*, 8(2), 363–381.
- Reidpath, D. D., Burns, C., Garrard, J., Mahoney, M., & Townsend, M. (2002). An Ecological Study Of The Relationship Between Social And Environmental Determinants Of Obesity. *Health & Place*, 8, 141–145.
- Rostron, B. L., Arias, E., & Boies, J. L. (2010). Education Reporting And Classification On Death Certificates In The United States. *Vital and Health Statistics*, 2(151), 1–21.
- Sparks, P.J., & Sparks, C.S. (2009). An Application Of Spatially Autoregressive Models To The Study Of Us County Mortality Rates. *Population Space and Place*, 16, 465-481.
- TÜİK, 2023. Ölüm ve Ölüm Nedeni İstatistikleri
- Yang Tc, Noah A, Shoff C. (2015). Exploring Geographic Variation In Us Mortality Rates Using A Spatial Durbin Approach. *Popul Space Place*. 21(1):18-37.
- Yüceşahin, M. M. (2011). Küresel Bir Süreç Olarak Demografik Dönüşüm: Mekânsal Bir Değerlendirme. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 9(1), 11-28.